

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת ד"ר נחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושתיים

תולדות (תשכ"ג)

כ"ז כ"ח - כ"ח ג.
שלש הברכות.

א. השרה

ברכת יצחק את עקב
ל"ט

הנה משמני הארץ יתיה מושבך
ומסל השמים מעל

ברכת יצחק את יעקב
כ"ז

ויתן לך אלוקים
מסל השמים
ומשמני הארץ

תנחומא ישן תולדות י"ד

"ויתן לך האלוקים" מהו "האלוקים"?
בדין, אם היה ראוי לך, יתן לך, ואם לאו-לא יתן לך. אבל לעשו לא אמר כך.
אלא "משמני הארץ יתיה מושבך", בין צדיק בין רשע - יתן לך. למה? אלא כך
אמר יצחק: עשו רשע הוא, ויעקב הצדיק אפילו עושה מצות ומצוה, מיוזם קורא
הגר אחר מדת הדין, אבל הרשע אם עושה מצות אחת או התפלל ואיגו בענה, הוא
מתחיל לומר: "כשם שהתפללתי לפני ע"ז ולא מצאתי מנוח, אף לפני הקב"ה
התפללתי ולא מצאתי מנוח". וכן שלמה אמר כשבנה בית המקדש...
הוא לעשו הוא אומר: "הנה משמני הארץ יתיה מושבך" למה? מפני שהוא
מחוסר אמונה, אבל ליעקב שהוא בעל אמונה וצדיק אמר "ויתן לך א-לוקים" -
בדין.

רמב"ן כ"ח ד"ה מסל השמים

והנכון בעיני, כי מהת אלוקים תמיד הוא ואין לו הפסק לעולם ולכן אמר
"ויתן לך אלוקים" כל ימיו על אדמתך מסל השמים ויתן לך משמני הארץ, כלומר:
השמנה בכל הארצות בעיניו שכתוב "צבי היא לכל הארצות"...
ולעשו לא נתנו במתת אלוקים ולא ברבוי, אבל אמר: גם לך אצלתי משמני
הארץ ומסל השמים יהיה מושבך - בעוד אשר תשב שם.
ירמון, כי יכלה ויאבד, אך בעודו - יהיה חלקו טוב.

מלבי"ם ד"ה הנה משמני הארץ יהיה מושבך

לעומת מה שאמר ליעקב שיתן לו האלקים מסל השמים ומשמני הארץ, שאצל יעקב
יהיה מתנת אלוקים ותלוי בהשגחת ה' שהוא לפי המעשים אם יזכו, אמר לעשו
שמעצמו יהיה מושבו במשמני הארץ בלתי תלוי בהשגחה,

(1) מהו ההבדל שבין הברכות שעליו הם עומדים
ומה ביניהם בהסבר הבדל זה?

(2 x) מהו הפסוק שאליו ירמוז המדרש (תנחומא ישן) בהזכירו את דברי שלמה?

(3 xx) התוכל להביא ראיה מספר דברים לתפישתו של המלבי"ם?

(4) מהו הבדל נוסף בין שני הפסוקים הנ"ל (כ"ז, ל"ט) שלא עמדו
עליו המדרש ושני הפרשנים הנ"ל? התוכל להסביר את סבת ההבדל
הנוסף הזה?

(5) בעל ספר הזכרון מקשה על דברי המדרש הנ"ל, איך למד שלמה מסגור
(שעם בן ישראל יש לדקדק יותר מאשר עם עשו ובניו), והלא כונת
יצחק (בברכה ראשונה) כלפי עשו היתה?!
הסבר את קושיתו וישב אותה!

ב. השרה

ברכת יצחק את יעקב
בשניה

כת

ג': ו-ל שדי וברך אותך
ויפרך וירבך
והיית לקהל עמים

ד': ויתן לך את ברכת אברהם
לך ולזרעך אתך
לרשתך את ארץ מגוריך
אשר נתן אלוקים לאברהם

ברכת יצחק את יעקב
בראשונה

כז

כ"ח: ויתן לך אלוקים
מסל השמים
ומשמני הארץ
ורב דגן ותירוש

כ"ט: יעבדוך עמים
וישתחוו לך לאומים,
הוא גביר לאחריך
וישתחוו לך בני אפך
אורריך ארוד ומברכך בדרך.

הסבר מהו ההבדל העקרוני שבין שתי הברכות ומתי סבת השתנות הברכות בין מקרה ראשון לשני?

ג' כ"ח א' ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו ויצוהו ויאמר לו לא תקח...

ב"ק ד"ה ויברך אותו: והברכה היא מה שאמר "וא-ל שדי" יברך אותך.

מלבי"ם ד"ה ויברך אותו: היר בכאן שתי ברכות ושני צווים א' ב"ק אותו בברכה עוה"ב והתנה תנאי שלא יקח אשה מבנות כנען. ב' צוהו מצות עשה, שילך פדנה ארסה ועל זה ברכו שוב.

(1) מה קשה לשני המפרשים בפסוקנו?

(2) מה ההבדל ביניהם בישוב הקשי?

אא (3) עיין בבר' פרק ל"ז פהקים א' י"א ח'. החוכל להביא משם סיוע לפרושו של רד"ק?

ד' כ"ח ג' וא-ל ש-די יברך אותך ויפרך וירבך...

בראשית רבה ס"ז (י"ב) "ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו". ר' אבהו אמר: לפי שהיו הברכות מפורקות בידו, והיכן נתאוששו בידו? כאן! "ויקרא יצחק אל יעקב" אמר ר' אלעזר: אין קיום הגט אלא בחותמים (חומר נעשה כשר רק ע"י כשרות החותמים עליו, ולא ע"י כותביו) שלא תאמר: אלולא שרמה יעקב באביו, לא בטל ברכותיו ת"ל: ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו.

אמר רב ברכיה: משל לבן מלכים שהיה חתן לאביו ליטרא אחת של זהב. אמר לו (=המלך): למה במטמוניות? בא וטול לך בפרחטא!

אברבנאל ולפי שיעקב לא היה בידו נכסים וממון ולא חברת אנשים ללוותו בדרך, לכן ברכו אביו ברכות מתחסות לענינו באמרו "וא-ל שדי יברך אותך" זה בענין נכסים, "ויפרך וירבך" - זה בענין הבנים.

(1) מה קשה לשני הפרשנים ומה ההבדל שבין שני הפרשנים?

(2) ומקשה בעל יפה תואר לדברי ר' אבהו במדרש: וחלא ר' אבהו גופו אמר שבאמר יצחק (כ"ז ל"ג) "גם ברוך יהיה" כבר קיים את הברכות?

הסבר את קושיתו ויטב אותה!

משובות יש לשלח לנחמה ליבוביץ ירושלים קרית משה

העורך: מיכאל פרלמן

שאלות בטעמי המקרא

כו יא ויצו אבימלך את-כל-העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת יש המפרשים את הוא'ו של "ובאשתו" כוא'ו החיבור, ואילו אחרים פירשו אותה כוא'ו הברירה (או).

לפי הדעה הראשונה יומת רק אותו האיש, הנגע בשניהם כאחד, ולפי הדעה השנייה אף נגיעה ביצחק או ברבקה יש בה משום מעשה תפטיב מיתה.

1. לאיזו דעה מסייעים הטעמים?

2. נסק את תשובתך בעזרת הכלל המתאים מתורת פיסוק הטעמים.

3. האם הפסוק בספר שמות כא' טו "ומכה אביו ואמו מות יומת" מקביל לפסוקנו או נוגד לו? (עיין רש"י שם)

הערת: ראה דוגמה לוא'ו הברירה: ויקרא כב יג "ובת-כהן כי תהיה אלמנה וגרושה..."

משובות לשאלות בטעמי המקרא (וכן שאלות) יש לשלוח למיכאל פרלמן קבוצת יבנה ד.נ. חוף אשדוד.